

روش های تبلیغی در تقویت باورهای توحیدی نوجوانان

زهرا ابراهیم پورپشت ریگی^۱

چکیده

تبلیغ دین از وظایف اساسی هر مسلمان است و در اسلام بارها آمده است. روش های تبلیغی دینی نوع خاصی از ارتباط است که گاهی برای آموزش، تقویت عقاید و افکار، گاهی برای اقناع و گاهی برای بسیج توده ها به کار می رود، با کمرنگ شدن روش های غیرمستقیم و توسعه روش های مستقیم در جوامع امروزی دشمنان توانسته اند باورهای توحیدی نوجوانان را به چالش بکشند. این مقاله به روش های تبلیغی در تقویت باورهای توحیدی نوجوانان به روش کتابخانه ای از نوع توصیفی-تحلیلی می پردازد. نتایج نشان داد امروزه بهترین روش ها برای جلوگیری از دین گریزی و تشویق افراد برای تبلیغ دینی و تقویت باورهای توحیدی وجود دارد. برای تقویت باورهای توحیدی نوجوانان روش های مستقیم و غیرمستقیم زیادی وجود دارد که روش های مستقیم عبارتند از : گفتگو، پرسش و پاسخ، استفاده از وسایل سمعی و بصری و همچنین تذکر و القاء. اگرچه امروزه شیوه های غیرمستقیم کمتر مورد توجه قرار می گیرند؛ اما هنوز بهترین روش ها برای تقویت باورهای توحیدی نوجوانان، روش های غیرمستقیم به شمار می آیند و می توان با شرکت در فعالیت های گروهی مذهبی، داستان پردازی و اشاره به نعمت های الهی و الگوبرداری؛ باورهای توحیدی نوجوانان را تقویت کرد و بهتر است متریان دینی و والدین این روش ها را به کار ببرند.

کلیدواژه: روش های تبلیغ، باورهای توحیدی، نوجوانان.

^۱ - طلبه سطح دو، حوزه علمیه فاطمه الزهرا (س) بم

مقدمه

ارزش هر فرد بر اساس اعتقادات و اعتقادات او سنجیده می شود. به همین دلیل، در اسلام، احکام فراوانی درباره تفکر و تدبیر در مسائل دینی آمده است؛ آنقدر که تقلید در اعتقادات پذیرفته نیست. در میان اصول ایمان، اصل اساسی و اساسی «اصل توحید» است که مبنای پذیرش سایر عقاید است. در مسائل توحیدی، توحید دینی با دقت؛ یعنی ایمان داشته باشیم که فقط خدا شایسته پرستش است. تجلی آن در رفتار و کردار «اخلاص» نامیده می شود و معتقدند که تأثیرات زیادی در زندگی انسان دارد. ایجاد انگیزه در سبک زندگی اسلامی و سبک زندگی جامعه توحیدمدار آثار آشکار و شگرفی خواهد داشت تا جایی که همه زندگی رنگ و بوی الله به خود می گیرد و انسان به مقام عبادت می رسد. حالت عبادت هدف خلقت

باورهای توحیدی مبنای پذیرش سایر باورها را تشکیل می دهد. این باورها قدم به قدم پیشرفت می کند و در نهایت به اوج خود می رسد که همان اعتقاد به توحید و بندگی خالصانه برای خداوند است. این باور سبک زندگی فرد را متحول می کند. تا آنجا که تمام زندگی او رنگ و عبادت الهی دارد و خدامحوری اساس زندگی او را تشکیل می دهد. بر این اساس اساس دعوت همه پیامبران، دعوت به دین توحید بود و تمام توان خود را برای ساختن جامعه توحیدمحور به کار گرفتند. با این حال، متأسفانه بیش تر تلاش هایی که تاکنون در جوامع دینی در جهت تبیین مباحث اعتقادی صورت گرفته، به مباحث علمی و ذهنی اختصاص یافته است و هنوز نمود این باور، در متن این جوامع به چشم نمی خورد. بنابراین برای دست یابی به سبک زندگی اسلامی نوجوانان، نیازمند نهضت تبیین و تحقق این مرتبه از توحید هستیم.

با توجه به گسترش عرصه ارتباطات در دنیای کنونی و تنوع در شیوه های برقراری ارتباط انسان ها با یکدیگر، تبلیغ و اطلاع رسانی نیز دچار تحول های شگرفی شده است که غفلت از این روش ها در عرصه تبلیغ دین، مسلماً موجب خسران هایی خواهد شد که شاید به سادگی و با استفاده از روش های مستقیم قابل جبران نباشند. امروز روش ها و تکنیک های ارتباطی بر همگان مشخص و مبرهن است. بخشی به روش های مستقیم نظیر گفتگو، پرسش و پاسخ، استفاده از وسایل سمعی و بصری و تذکر و القاء انجام می شود و برخی دیگر نیز با استفاده از روش های غیرمستقیم نظیر شرکت در فعالیت های گروهی مذهبی، داستان پردازی و اشاره به نعمت های الهی و الگوبرداری صورت می گیرد. اما یکی از مهم ترین سئوالاتی که در ذهن خطور می کند که برای تبلیغ دین در حوزه تقویت باورهای توحیدی نوجوانان کدام یک از روش های سنتی و مدرن مناسب تر هستند و کدامیک بهترین بازخورد در کوتاه ترین بازه زمانی را دارند.

در رابطه با پیشینه تحقیق تاکنون مطالعاتی از جمله مقاله آهنگ و اتحاد (۱۳۹۷) به روش های تبلیغ دین اسلام و جلوگیری از تبلیغ ضد دینی در فضای مجازی پرداخته است. با ارائه راهکارهای مناسب، تبلیغ صحیح دین در این فضاها را ارائه و روش صحیح استفاده از این فضا در راستای فرهنگ دینی را به جوانان آموزش دهد. مقاله گلشن پور (۱۳۹۹) به روش های تبلیغ در دعوت انبیاء از منظر قرآن و حدیث پرداخته است. انبیاء الهی از روش هایی همچون الگوسازی، بشارت و انذار یادآوری نعمت های الهی، پرسش و پاسخ، موعظه و تحریک عواطف، استدلال منطقی و دعوت به تفکر، همراهی با مردم و جدال احسن و بهره گیری از ابزار هنر در جهت تبلیغ و دعوت مردم به توحید و یکتاپرستی و برقراری قسط و عدل و رشد فضائل اخلاقی و مبارزه با طاغوت استفاده نموده اند. صادقی نیری و حاجی زاده (۱۳۹۰) در پژوهشی به بررسی روش های دعوت و تبلیغ قرآنی از دیدگاه علامه طباطبایی پرداخته اند و روش هایی مانند صراحت و شفافیت، تطابق کردار و گفتار، پرهیز از تبعیض و تفاوت و... به تفسیر و تشریح آن از منظور علامه طباطبایی اقدام گردیدند. آهنگران (۱۳۹۵) در کتاب آداب اسلامی در شبکه های اجتماعی «به بررسی آداب اسلامی در شبکه های اجتماعی و عملکرد کاربران در این حوزه پرداخته است. در مقاله ای دیگر، اسدی و همکاران (۱۳۹۷) به آسیب شناسی روش های تبلیغ دین می پردازند و نشان دادند عواملی همچون نیازهای کاربر، معتقد بودن و... ارتباطی با روش های تبلیغی ندارد ولی عوامل احساس گمنامی، مشارکت دینی، رعایت احکام دینی با روش های تبلیغی ارتباط معناداری دارد.

با توجه به تحقیقاتی که تاکنون انجام شده است موضوعی با این عنوان تاکنون بررسی نشده است. نگاه بشر امروز به مسائل مختلف، حتی مباحث دینی، نگاه کارکردی است و تا به کارکردهای یک باور یا یک کردار اطمینان نداشته باشد، در آن جهت گام برنمی دارد و سبک زندگی خویش را بر آن بنا نخواهد کرد. بر این اساس، یکی از وظایف مدافعان کیان دین، بررسی روش های تبلیغی در تقویت باورهای توحیدی، تبیین مطلوب آن ها و تلاش در جهت نشان دادن تحقق آن هاست. این مقاله در حدّ توان، به بررسی و تبیین روش های تبلیغی در تقویت باورهای توحیدی نوجوانان می پردازد.

۱. مفهوم شناسی

۱-۱. روش های تبلیغی

تبلیغ، در لغت به معنی رسانیدن پیام، خبر یا موضوعی است که به اطلاع مردم رسانده شود.^۱ این واژه را نیز در قرآن کریم، می توان مشاهده کرد چراکه به طور کلی واژه تبلیغ و مشتقات آن ۷۲ مرتبه در

^۱ - معین، فرهنگ فارسی، ذیل واژه «ت»

قرآن به کاررفته است که ۷۰ مورد آن با تبلیغ دینی تناسب دارد.^۱ همچنین از واژه هایی که به با مفهوم تبلیغ دینی به وفور استفاده می شود؛ واژه «مأموریت» است.^۲ برای تبلیغ دین از روش های متفاوتی از جمله روش های مستقیم و غیرمستقیم استفاده می شود. این مقاله به روش های تبلیغی باورهای توحید می پردازد.

۲-۱. باورهای توحیدی

توحید در لغت، حکم به یکی بودن چیزی و علم به یکتایی او است.^۳ و در اصطلاح متکلمان، علم و اقرار به یکتایی خدای تعالی و شریک نداشتن در صفات او است.^۴ امام خمینی توحید افعالی را عبارت از این می داند که حق تعالی در فعل واحد است و وجود شریک در فعل او و تفویض فعل الهی به غیر، محال است و همه افعال و مخلوقات فعل حق می باشند.^۵ توحید یعنی ایمان به خدا و یگانگی خداوند است.^۶ اعتقاد و ایمان ژرف به یگانگی مبدأ هستی؛ آن ذات پاک که ساحت وجودش همه جهان را پر کرده، از فیض وجودش جهان و انسان بوجود آمده و تنها در ساحت عرش کبریایی اوست که همه چیز به جاودانگی و کمال مطلق می رسد.^۷ باورهای توحیدی، بنیادی ترین اصول اعتقادی در ادیان الهی، به ویژه اسلام، را تشکیل می دهند. این باورها، بر یگانگی خداوند، قدرت مطلق او و حاکمیت بی حد و مرز او در جهان هستی اشاره دارد.

۲. روش های آموزش مستقیم

۱-۲ گفتگو، پرسش و پاسخ

یکی از روش های تبلیغی تقویت باورهای توحیدی نوجوانان، روش گفتگو، پرسش و پاسخ می باشند موثرترین و جدیدترین روش آموزشی است که ذهن فراگیرنده را با تفکر، تجربه، سوال و کشف درگیر می کند که می تواند در مدرسه شکل بگیرد. اگر برخوردها، صحبت ها و بحث های ایشان در رابطه با خدا، دین، معنویت و مسایل عقیدتی و جهان بینی در حد اعتدال درست و صحیح و منطقی برای محصلین صورت پذیرد، مسائل دینی و توحیدی در جوانان پدیدار می گردد و این ما را کمک می کند

۱ - شرفی، تبلیغ دینی، شاخصه ها و بایسته ها، ص ۳۲.

۲ - کاویانی آرانی، روانشناسی و تبلیغات با تأکید بر تبلیغ دینی، ص ۳۳ ۳۱

۳ - جرجانی، التعریفات، ص ۹۶، «التوحید».

۴ - قاضی عبدالجبار، شرح الاصول الخمسة، ص ۸۰

۵ - موسوی خمینی، تقریرات فلسفه امام خمینی، ج ۲، ص ۶۰.

۶ - مطهری، توحید، ص ۱۱.

۷ - اسلم جوادی، دین و زندگی روزمره، ص ۲۶۹.

در سوق دادن و پرورش و تربیت و خدا دوستی این قشر نوگرای جامعه، به خاطر این که معلمان پس از والدین و دوستان یکی از الگوهای عملی نوجوانان و فرزندان هستند.^۱

«اولین هدف آموزش و پرورش القای ارزش های نیرومند انسانی به جوانان ما است به گونه ای که با انسانیتی بهتر و والاتر رشد نمایند. آنها باید مفهوم انسانیت را بیاموزند و تا زمانی که زنده اند به مضامین آن مقید باشند. با وجود اهداف سیاست ها و تصمیم های مکتوب ما، من فکر می کنم این همان است که کمبود آن در نظام آموزش امروز کشورهای پیشرفته و کشورهای در حال توسعه شدیداً احساس می شود. ظاهراً در تلاش برای تعالی علمی، انسانیت از آخرین جایگاه ارزشی برخوردار است و در حقیقت تحت پوشش تعالی علمی، ارزش های انسانی، احساس همدردی، عاطفه و محبت پایمال شده اند و رقابت برای تعالی علمی برای یکایک افراد یا یک گروه از دانش آموزان یک مدرسه یک کالج یا یک دانشگاه باری سنگین بر دوش انسانیت نهاده است. دانش آموزان برای تلاش بیشتر در راه کسب تعالی علمی و ورزشی علناً به بی اعتنایی و بی عاطفگی تشویق می شوند این رقابت به قیمت انهدام کلیه ارزش هایی تمام می شود باید به وسیله آموزش و پرورش به بشریت تفهیم و القاء گردد».^۲

بنابراین با روش گفتگو و پرسش و پاسخ، معلمان و مربیان مذهبی که دستورهای اسلامی را باور دارند و به آن ها پایبند هستند، شاگردانی مذهبی و پای بند به حدود الهی پرورش خواهند داد و در گرایش شاگردان خود و دلبستگی آنان به دین تاثیرگذار خواهند بود.

۲-۲. روش آموزش از طریق وسایل سمعی و بصری

قسمت عمده ی وسایل ارتباط جمعی را وسایل سمعی و بصری تشکیل می دهند بهیضی تنها سمعی اند مانند ضبط صوت، تلفن و رادیو و برخی تنها بصری اند مثل تصویر و تابلو و اسلاید و استریپ و اپک و قسمت زیادی از آنها دارای هر دو جنبه هستند مثل تلویزیون، فیلم ناطق و نمایش. در جوامع امروزی با افزایش رسانه های گروهی از قبیل رسانه های ملی، ماهواره ها و فضای مجازی می توان گام موثری در روش های آموزش و تبلیغ باورهای توحیدی برداشت. نقش رسانه ها و ارتباطات در تقویت باورهای توحیدی را نباید دست کم گرفت. نقششان در دین گرایی یا دین گریزی جامعه امری غیر قابل انکار بوده و یکی از وظایف مهم رسانه ها تأثیر گذاری بر باورهای توحیدی و معنویت گرایی در جامعه است. ارتباطات همواره از سوی فرستنده پیام در پی مقصود و منظوری برقرار می شود یکی از

^۱ - یوبی ماهانی، شیوه های جذب جوانان به دین از دیدگاه آیات و روایات، ص ۷۸-۷۹.

^۲ - لقمانی، موضوعات و شیوه های گفتگو بانسل جوان، ص ۳۶۴-۳۶۳.

متناسب با اهداف آموزش دینی و در راستا آن گزینش شوند و از آنجا که هدف اساسی از این آموزش در دوره ابتدایی نخست جذب آنان برای پرورش آنان است، باید از داستان هایی استفاده کرد که چهره ای زیبا، دلنشین و مهربان را از خدا پیامبران و امامان به نمایش گذارد به خصوص داستان های مذهبی بیشتر با جنبه های احساسی تا جنبه های شناختی سر و کار دارند.^۱

قرار نیست برای یاد دادن دین به کودکان او را بنشانید و برایش مفاهیم دینی را توضیح بدهید. هنر شما در این است که هنگام بازی کردن کودک، نهایت بهره را ببرد. این موضوع به خصوص برای کودکان دوتا چهار سال اهمیت زیادی دارد. همان طور که قبلاً گفتیم در روایت آمده: که هر کسی فرزند خردسالی دارد باید با او کودکانه رفتار کند. اما شما با توجه به وضعیت کودک از چهار سالگی به بعد می توانید برخی مفاهیم را در غیر قالب بازی و از طریق طرح سوال و معما به کودک خود منتقل کنید. مادر عزیز، دنیای کودک با دنیای ما تفاوت دارد از این رو سعی کنید مفاهیم دینی را هنگام بازی کودک و در قالب مثال و شعر و داستان های زیبا به او منتقل کنید. نباید در خانه به شکلی از دین صحبت شود که باعث محدودیت در آزادی کودک و سلب آرامش و شادابی او گردد. اگر در حین تعلیم دادن کودک احساس کردید برای کودک به کلاس های مذهبی، آزادی او را محدود نکند و به روحیات و روان کودک خود خوب دقت کنید. باید کودک را در محبت خود غرق کنید. اگر کودک سرشار از عشق و محبت به والدین شود، حرف شنوی و یادگیری او از والدین زیاد خواهد شد. نکته دیگر برای کودک در این سن باید خودتان «سوال و معما» طرح کنید. کودک معمولاً بعد از هفت سال، پرسش هایی درباره خداوند به ذهنش خطور می کند و آنها را از والدین می پرسد؛ اما کودک کمتر از هفت سال، معمولاً سوالی درباره خداوند نمی کند و به این موضوعات توجهی ندارد. شما می توانید با طرح سوال ذهن کودک را به این موضوعات مشغول و او را به اندیشیدن وادار کنید. مطمئن باشید آنچه در این سنین درباره خداوند مهربان به او می آموزید، در وجود او ماندگارتر خواهد شد.^۲

می توان از طریق بازی، داستان گویی، و نقاشی به پرورش قوه ی تخیل کودک کمک کند. البته بعضی از کودکان چنان خیال پرداز می شوند که بین دنیای واقعیت ها و تخیلات فرقی نمی گذارند. باید راه حل های عاقلانه ای نیز برای این کودکان در نظر گرفت؛ راه حلی که باعث نابودی قوه ی تخیل آنها نشود. از این رو، باید ضمن این که کودکان را به شنیدن قصه تشویق می کنیم، آنها را ترغیب کنیم تا خود به قصه گویی بپردازند و تصاویر و نقاشی ها را تعریف کنند و از تصاویر پیوسته و مرتبط، داستان بسازند. نیز باید به کودک وظیفه دهیم که به شرح دقیق رویدادهایی که برایش اتفاق

^۱ - یاهنر، آموزش مفاهیم دینی همگام با روانشناسی رشد، ص ۲۱۲.

^۲ - قاسمی، هفت سال غفلت از کودک، ص ۳۶ و ۳۸.

افتاده است، بپردازد و همواره باید تاکید کرد که اگر چه قصه گویی خوب است، ولی گاهی ضرورت دارد که واقعیت ها عیناً بیان شوند.^۱

۳-۴ روش الگوبرداری

روش الگویی یکی از بهترین روش های آموزش غیرمستقیم است در این روش والدین و مربیان مفاهیم و باورهای توحیدی را با اعمال و رفتار و شخصیت خود را به طور غیرمستقیم آموزش می دهند. البته یک الگوی مناسب باید شرایط مثبتی داشته باشد. اگر بین گفتار و کردار تناقض وجود داشته باشد نوجوانان دانستن و عمل نکردن را فرا می گیرند. گرچه تشویق و تنبیه و توسل به تاثیر احساس و عاطفه می تواند نقش مهمی را در تثبیت الگوها داشته باشد، ولی نباید از متقاعد کردن و بصیرت نسبت به ارزشی که پذیرفته است غافل ماند.^۲

غالب انسان ها افرادی را که از نظر خودشان مثبت و موفق تلقی می کنند، به عنوان الگو در نظر گرفته و تلاش می کنند خود را همانند آنان نمایند. بسیاری از افراد به ویژه نوجوانان و جوانان در رویاهای خود افرادی اعم از هنرمندان، ورزشکاران، سیاستمداران و دانشمندان را افرادی موفق و خوشبخت تصور می کنند و سعی دارند به قله و نقطه که آنها رسیده اند، برسند. الگو به کلیات و تئوری ها، روح و حیات می بخشد. الگوی خوب مردم را از رفتن به سراغ الگوهای بد باز می دارد. الگوی خوب، دعوت و تبلیغ عملی است. دیدن الگو، مطالب تصویری و ذهنی و شاید محال را به صورت عینی مجسم می کند.^۳

بنابراین یکی از روش های غیرمستقیم تبلیغی تقویت باورهای توحیدی الگوگیری است که در این راه می توان الگوهای خوب را معرفی کرد.

^۱ - حاج شریفی خوانساری، حقوق فرزند بر والدین از نگاه اسلام، ص ۱۵۱-۱۵۰.

^۲ - باهنر، آموزش مفاهیم دینی همگام با روانشناسی رشد، ص ۲۱۸.

^۳ - قوام، اصول و روش های تربیت از منظر قرآن کریم، ص ۷۸-۷۷.

نتیجه گیری

تبلیغ دینی مسئولیتی بر گردن تمامی ما مسلمانان واگذار شده است؛ هریک از ما باید به نوعی با کمک یکی از روش های تبلیغ دینی تاثیری مثبت بر افرادی داشته باشیم که از مسیر درست منحرف شده اند. امروزه بهترین روش ها برای جلوگیری از دین گریزی و تشویق افراد برای تبلیغ دینی و تقویت باورهای توحیدی وجود دارد. برای تقویت باورهای توحیدی نوجوانان روش های مستقیم و غیرمستقیم زیادی وجود دارد که روش های مستقیم عبارتند از : گفتگو، پرسش و پاسخ، استفاده از وسایل سمعی و بصری و همچنین تذکر و القاء. اگرچه امروزه شیوه های غیرمستقیم کمتر مورد توجه قرار می گیرند؛ اما هنوز بهترین روش ها برای تقویت باورهای توحیدی نوجوانان، روش های غیرمستقیم به شمار می آیند و می توان با کمک فعالیت های گروهی مذهبی، داستان پردازی و اشاره به نعمت های الهی و الگو برداری نوجوانان زیادی را به سمت دین کشانید.

به والدین، مربیان و مبلغان دینی توصیه می شود با شناخت روحیات نوجوانان و جوانان در صد تربیت و هدایت آن ها باشند، چرا که مخاطب شناسی یکی از مهمترین مسائلی هست که باید در روش های تبلیغی باورهای توحیدی در نظر گرفت.

منابع و مأخذ:

*قرآن

۱. آهنگران، روح الله، آداب اسلامی در شبکه های اجتماعی، قم: انتشارات ابتکار دانش، ۱۳۹۵.ش.
۲. آهنگ، علی و اتحاد، سیده فرناز، روش های تبلیغ دین اسلام و جلوگیری از تبلیغ ضد دینی در فضای مجازی، pure life, Volume 5, Issue 14, Summer 2018
۳. اسدی، انسیه، ایوبی، حجت اله و سلطانی فر، محمد، آسیب شناسی روش های تبلیغ دین در فضای مجازی، نشریه مدیریت فرهنگی، ۱۳۹۷، ۴۲.ش. ۵۳-۴۱.
۴. اسلم جوادی، محمد، دین و زندگی روزمره، تهران، پژوهشگاه فرهنگ هنر و ارتباطات، ۱۳۹۰.ش.
۵. ایوبی ماهانی، اسماء، شیوه های جذب جوانان به دین از دیدگاه آیات و روایات، قم، انتشارات ام ابیها، ۱۳۹۰.ش.
۶. باصولی، مهدی؛ درخش، سعیده، حسینی، تجلی منظر گردشگری مذهبی شیعه، نشریه گردشگری فرهنگ دوره دوم، زمستان، شماره ۷، ۱۴۰۰.ش.
۷. باهنر، ناصر، آموزش مفاهیم دینی همگام با روانشناسی رشد، تهران، سازمان تبلیغات اسلامی، شرکت چاپ. نشر بین الملل، ۱۳۹۹.ش.
۸. تنه کار، محسن، تربیت دینی نوجوانان، قم، نسیم حیات، ۱۳۸۹.ش.
۹. جرجانی، علی بن محمد، التعریفات، نشر ناصر خسرو، ۱۳۶۸.ش.
۱۰. حاج شریفی خوانساری، محمدرضا، حقوق فرزند بر والدین از نگاه اسلام، قم، انتشارات بنی زهراء، ۱۳۸۶.ش.
۱۱. ساجدی، ابوالفضل؛ حیدر کوشا، غلام؛ ساجدی، حامد؛ نوری، نجیب الله؛ مشکی، مهدی؛ به سوی آسمان، سلامت معنوی کودکان با نگرش اسلامی، تهران، نشر فرهنگستان علوم پزشکی جمهوری اسلامی ایران، ۱۴۰۰.ش.
۱۲. شرفی، حسین، تبلیغ دینی، شاخصه ها و بایسته ها، قم: انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، ۱۳۹۳.ش.

۱۳. شیروانی شیر، عبدالمحمد؛ نصرتیان اهواز، مهدی؛ قندهاری، محمدهادی؛ شیروانی شیر، علی؛ اصول و روش های توحید بر مبنای آموزه های قرآن کریم و اهل بیت، فصلنامه تدریس پژوهی، سال نهم، شماره سوم، پاییز ۱۴۰۰.ش.
۱۴. صادقی نیری، رقیه و حاجی زاده، مهین، روش های دعوت و تبلیغ قرآنی از دیدگاه علامه طباطبایی، نشریه پژوهش دینی، ۲۲، ۱۳۹۰.ش. ۱۶۵-۱۹۲.
۱۵. قاسمی، محدثه، هفت سال غفلت از کودک، اصفهان، حدیث راه عشق، ۱۳۹۸.ش.
۱۶. قاضی عبدالجبار بن احمد الهمدانی، شرح الاصول الخمسة، ناشر: دار احیاء التراث العربی، ۱۴۱۰.ق.
۱۷. قوام، میرعظیم، اصول و روش های تربیت از منظر قرآن کریم، تهران، جال الحق، ۱۳۸۶.ش.
۱۸. کاویانی آرانی، محمد، روانشناسی و تبلیغات با تأکید بر تبلیغ دینی، قم : انتشارات پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۲.ش.
۱۹. گلشن پور، کبری، روش های تبلیغ در دعوت انبیا از منظر قرآن و حدیث، مطالعات راهبردی علوم انسانی و اسلامی تابستان، شماره ۲۸، ۱۳۹۹.ش.
۲۰. لقمانی، احمد، موضوعات و شیوه های گفتگو با نسل جوان، قم، انتشارات بهشت بینش، ۱۳۸۵.ش.
۲۱. مطهری، شهید مرتضی، توحید، تهران، انتشارات صدرا، ۱۳۸۹.ش.
۲۲. مظلومی، رجبعلی، گامی در تربیت اسلامی از کودکی تا بلوغ، تهران، نشر آفاق، ۱۳۸۶.ش.
۲۳. معین، محمد، فرهنگ فارسی، تهران : انتشارات امیرکبیر، ۱۳۶۴.ش.
۲۴. موسوی خمینی، روح الله، تقریرات فلسفه امام خمینی، ج ۲، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ۱۳۸۵.ش.
۲۵. هدی، مقدم، ظرفیت های تبلیغی هدی، تکنولوژی ارتباطات، قم، نگاه حوزه، دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۹.ش.